לדברי האומר פר יום הכפורים קרבן יחיד: עושה תמורה או אינו עושה תמורה, לאו מכלל דאיכא למאן דאמר דצבור? לא, מכלל דאיכא למאן דאמר דשותפין. גופא בעי רבי (*אלעזר) לדברי האומר פר יוה"כ קרבן יחיד עושה תמורה או אינו עושה תמורה, מאי קא מיבעיא ליה? אי בתר מקדיש אזלינן אי בתר מתכפר אזלינן? פשיטא דבתר מתכפר אזלינן, דא"ר אבהו א"ר יוחנן המקדיש מוסיף חומש והמתכפר עושה בה תמורה והתורם משלו על של חבירו טובת הנאה שלו. לעולם פשיטא ליה דבתר מתכפר אזלינן והכי קא מיבעיא ליה: אחיו הכהנים בקביעותא מתכפרי או דילמא בקופיא מתכפרי? ת"ש: חומר בזבח מבתמורה, וחומר בתמורה מבזבח. חומר בזבח שהזבח נוהג ביחיד כבצבור ודוחה את השבת ואת הטומאה ועושה תמורה מה שאין כן בתמורה, חומר בתמורה מבזבח שהתמורה חלה על בעל מום קבוע ואינה יוצאה לחולין ליגזז וליעבד משא"כ בזבח. האי זבח היכי דמי? אילימא דיחיד, מי דחי שבת וטומאה? אלא דצבור, מי עושה תמורה? אלא לאו דפר, ודוחה את השבת ואת הטומאה דקביע ליה זמן, ועושה תמורה דקרבן יחיד הוא. אמר רב ששת לא, באילו של אהרן. הכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך דפר, תמורה דפר: שבת וטומאה הוא דלא דחיא, הא בחול מקריב קרבה? הא תמורת חטאת היא ותמורת חטאת למיתה אזלא. לעולם פרו, ומאי תמורה? שם תמורה. אי הכי זבח נמי שם זבח! שם זבח לא קתני. ממאי מדקתני חומר בתמורה שהתמורה חלה על בעל מום קבוע ואינה יוצאה לחולין ליגזז וליעבד, ואי סלקא דעתך מאי זבח שם זבח והא איכא

בכור

לדברי האומר וכו'. רבי מאיר קרייה לעיל קרבן יחיד: **מאי קמיבעיא ליה.** הא ודאי פשיטא לן דאחיו הכהנים מתכפרים בו וקרבן השותפין אין עושין תמורה ומאי מספקא ליה בגוה: **אי נימא אי בתר מקדיש אזלינן.** לענין תמורה והאי יחיד אקדשיה דמשלו הוא בא ולא משל שותפות: **אי בתר מתכפר אזלינן.** והרבה מתכפרים בו: **פשיטא.** דלענין תמורה מתכפר הוי בעליו: **דאמר ר' אבהו אמר ר' יוחנן.** שלשה דברים נותן משלו את חובת חבירו: **המקדיש.** בהמתו לצאת בו חבירו חובה שעליו, המקדיש הוי בעלים לענין תוספת חומש אם הוממה ובא לחללה אבל אם בא המתכפר לחללה אינו צריך להוסיף חומש דגבי חומש כתיב (ויקרא כז) ואם המקדיש יגאל וגו' "מקדיש" ולא מתכפר: **והמתכפר עושה בה תמורה.** אבל המקדיש אם המיר בה אינה תמורה דאין ממירין בשל אחרים והאי לאו בעלים דידיה הוא: **והתורם משלו על של חבירו טובת הנאה שלו.** בידו לתתה לכל כהן שירצה ואם בא אחר ואמר הילך סלע זה ותן תרומה זו לבן בתי כהן של זה היא שהתרומה שלו שנאמר כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך [וגו'] ונתתה ללוי וגו' (דברים כו) תלה הכתוב הנתינה במי שמעשרה משלו: **בקביעותא מתכפרי.** כשאר המתכפרים שהפרישו אחרים עליהן שהקנו להם הבהמה לכפרה אף כאן נקנה להן חלק בו והויא לה חטאת השותפין לענין תמורה: **או דילמא בקופיא מתכפרי.** כלומר אין כפרתן קבועה בו אלא לפה על גב כפרת כהן גדול כדבר הצף על פני המים ואין הקרבן נקרא על שמם וקרבן יחיד הוא; "ויצף הברזל" (מ"ב ו) מתרגמינן "וקפא פרזלא": **חומר בזבח.** שבא תחילת הקדש מבתמורה שהתמורה בו: **שהזבח וכו'.** ולקמיה מפרש והיכי זבח משכחת לה: **מה שאין כן בתמורה.** שהתמורה אינה בצבור ואינה דוחה שבת שאין זמנה קבוע ואינה עושה תמורה דכתיב "והיה הוא ותמורתו" ולא "תמורת תמורתו": **שהתמורה חלה.** עלה קדושת הגוף אפילו היא בעלת מום קבוע בשעת התמורה ואם בא לחללה אינה יוצאה לחולין אלא לענין זביחה ואכילה בלבד אבל לא ליגזז וליעבד שאין חילוק בה בין תם לבעל מום דכתיב (ויקרא כז) *רע בטוב או טוב ברע ואם המר ימיר וגו': **משא"כ בזבח.** שהזבח אם קדם הקדישו את מומו אין יוצא בפדיונו לחולין ליגזז וליעבד דכתיב בפסולי המוקדשין (דברים יב) תזבח ואכלת בשר תזבח ולא גיזה בשר ולא חלב אבל קדם מומו להקדישו הרי הוא כמקדיש עצים ואבנים לדמי עולה שאין קדושת הגוף עליהן אלא קדושת דמים בלבד ויוצאין בפדיונן לחולין גמורין כדתנן בבכורות (דף יד.) ובשחיטת חולין (דף קל.): **אלא לאו דפר.** יום הכפורים נוהג בצבור כביחיד דחטאת היא וחטאת נוהגת בצבור, "ועושה תמורה" אלמא פר יום הכפורים עושה תמורה: **באילו של אהרן.** דיום הכפורים: **מאי תמורה שם תמורה.** לעולם בפר והאי "חומר בזבח מבתמורה" דקתני לאו אתמורה דידיה קאי אלא הכי קאמר חומר בזבח משם תמורה שאין לך דבר ששמו תמורה דוחה שבת ואפילו התמורות הקריבות: **אי הכי.** דשם קתני זבח נמי שם זבח קתני וכיון דשם זבח תני תנא מאי דוחקיך לאוקמי בחד זיבחא דתשמע מינה דבפרו של אהרן או באילו מיירי, דילמא הכי קאמר תנא "חומר בדבר ששמו זבח מדבר ששמו תמורה שיש זבח נוהג בצבור כביחיד, ויש זבח (תמורה) שדוחה שבת כגון 'לצבור' או 'ליחיד שזמנו קבוע', ויש זבח שעושה תמורה כגון קרבן יחיד: **שם זבח לא קתני.** האי תנא אלא בחד זיבחא נקט למילתיה:

בכור

לדברי האומר פר יום הכפורים קרבן יחיד אינו עושה תמורה כו'. מכלל דאיכא מאן דאמר דשותפות. אף על גב דאיכא למימר דהא דקרי ליה רבי מאיר קרבן יחיד לא אתא אלא לאפוקי מת"ק דקא סתים למילתיה וקאמר קרבנות צבור דוחה שבת וטומאה וקאמר ליה רבי מאיר לא היה לך לומר בהאי לישנא דאין הדבר תלוי בזה כדאמר לעיל אבל מודה הוא דקרבן שותפין הוי ואינו עושה תמורה לדידיה כמו לת"ק ור' *אליעזר משמע ליה דקרבן יחיד ממש הוי מדקרי ליה קרבן יחיד דאי לא אתא אלא לאפוקי מת"ק הכי הוה ליה למימר והלא פר יום הכפורים ואילו כהן גדול ופסח שאינן קרבן צבור ודוחה שבת וכו' ולמסקנא דמסקינן דרבי *אליעזר מיבעיא ליה האי מקביעא מכפרי או מקופיא היינו ספיקי' דמספקא ליה: אי "קרבן יחיד" דר"מ=דווקא או לאו דווקא אלא לאפוקי מת"ק קאתי כדפי': **אחיו** הכהנים בקביעותא מכפרי או בקופיא מכפרי. הכא משמע אי מקופיא מכפרי אז עושה תמורה אע"ג דאיכא טובא דמכפרי בה מקופיא לא חשיב קרבן שותפין ועושה תמורה ותימה דאמרינן בזבחים בפ"ק (דף ה:) הניח בהמה לשני בניו ומת קריבה ואין ממירין בה משום דאין שותפין עושין תמורה אע"ג דמסיק התם דיורש לא מכפר אלא מקופיא ויש לומר התם דליכא אלא יורשין דמכפרי ביה מקופיא חשיב קרבן שותפין אבל הכא דאיכא כהן גדול דמכפר ביה מקיבעא לא חשיבא כפרה דידהו כלום וכמאן דליתא דמי ולא חשיב קרבן שותפין ומימר בה*: **או** דילמא מקופיא מכפרי. וביתו נמי מקופיא מכפרי דאי לאו הכי הויא ליה דשותפין ואין עושין תמורה: **חומר** בתמורה כו'. תימה לי אמאי לא חשיב שהתמורה חלה אפילו בטעות דאמר "יהיה" (ויקרא כז) לרבות שוגג כמזיד מה שאין כן בזבח דהקדש טעות אינו הקדש כלותו וזבח שדוחה שבת וטומאה ואע"ג דמעשר בהמה נמי ישנו בטעות שאם קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין הכא לא איירי במעשר שהרי אינו דוחה שבת וטומאה ויש לומר דשמא תנא ושייר דהיכא נמי מילי אחריני אי נמי לא קא חשיב אלא מילי דאידי ואידי חיילא אלא דהאי עדיף וחמור מהאי אבל בטעות דתמורה חיילא וזבח לא חייל כלל לא קא חשיב: **תמורת** חטאת היא ותמורת חטאת למיתה אזלא. ולא מצי לשנויי רבי שמעון היא דלית ליה מיתה בחטאת שותפות דמ"מ רעייה אית ליה: **ואי** ס"ד מאי זבח שם זבח האיכא בכור ומעשר וכו'. הא דלא תוקמה בזבח שלמים דנהגין בצבור כביחיד דאיכא שלמי צבור ואיכא שלמים דדחו שבת וטומאה כגון כבשי עצרת ואיכא שלמים דעושין תמורה כגון שלמי יחיד יש לומר כיון דלא שוו להדדי שלמי צבור דזה ליום ולילה ולפנים מן הקלעים לזכרי כהונה וקדשי קדשים ושלמי יחיד לשני ימים ולילה אחד ובכל העיר לכל אדם וקדשים קלים הן לא הוה כייל להו תנא למיקרינהו זבח סתמא ובעולה או בחטאת לא אוקמיה שאין בצבור כביחיד ויש מהן מן העולות והחטאות שדוחין שבת וטומאה ויש מהן עושין תמורה יש לומר כיון שאין כל אלו הדרכים נוהגין בכל העולות לא הוה קרי ליה תנא זבח בסתם:

טקמה

רבינו חננאל

פרק ראשון [דף ו.] א"ל אביי לרב יוסף שמענא ליה לר' שמעון דאמר חטאת השותפין לא אזלא למיתה. דתניא פר ושעיר של יוה"כ שאבדו והפריש אחרים תחתיהן כולן ימותו דברי ר' יהודה ר' אלעזר ור' שמעון אומרים ירעו עד שיסתאבו א"ל רב יוסף כהנים קאמרת שני כהנים דכהנים עם לעצמן אקרו שנאמר ועל הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר. אלא מעתה לייתו פר בהוראה וכי תימא הכי נמי אי הכי נפישו להו פרים כו'. ופשוטה היא. בעי ר' אלעזר לדברי האומר פר של יוה"כ קרבן יחיד הוא עושה תמורה או לא כלומר אם ימירו כ"ג נתפסה תמורתו אי לא. *) ולעולם ר' אלעזר היא דא"ר אלעזר המקדיש כשפודה הקדשו מוסיף חומש והמתכפר הוא הממיר. התורם משלו על של חבירו טובת הנאה שלו כלומר נותנו לכל כהן שירצה. הא דא"ר יוחנן פשיטא ליה לר' אלעזר מיהו הכי קמיבעיא ליה לר' אלעזר אחיו הכהנים בקביעותא מתכפרים וכיון שנקבעו בזבח נעשה זבח של שותפין ואינו יכול המקדיש להמיר שהרי גם אחרים מתכפרים בו. ותנן (לא) [דאין] השותפים עושים תמורה או דלמא בהיקיפא מתכפרים כלומר אין לאחיו הכהנים בפר כ"ג כלום עד שעת הקפת הוידוי וכשמתקבצים ביוה"כ להאזין הוידוי באותה שעה מתכפרים ואם מימר מקודם לכן תמורתו תמורה אי לא. ת"ש מהא דתני בתוספתא בתמורה חומר בזבח מבתמורה שהזבח דוחה שבת וטומאה ונוהג ביחיד כבצבור ועושה תמורה משא"כ בתמורה ותנינן בסוף ת"כ והיה הוא. הוא הקדיש עושה תמורה ולא תמורתו עושה תמורה ומוקים לה להאי זבח דקתני הבא פר כ"ג הוא ודחי שבת וטומאה משום דקביע ליה זמן ותנינן כל הקבוע לו זמן מן התורה דחי שבת ודחי טומאה ועושה תמורה דקרבן יחיד הוא. ש"מ בהיקיפא מתכפרי. ודחי רב ואמר הכי האי זבח לא יכלת למימר דפר כ"ג הוא אלא האי זבח אילו של כ"ג הוא שהוא עולה ותמורת עולה אע"ג דקרבה עולה. כדתנן תמורת עולה

*) [נראה דצ"ל וערכינן הא דר"א דר"י הוא דאמר ר' יוחנן המקדיש וכו'].

לב א מיי' פ"ז מהלכות ערכין הלכה ד:

לג ב מיי' פ"א מהלכות תמורה הלכה ד:

לד ג מיי' פ"ד מהלכות תרומות הלכה כ:

לה ד ה מיי' פ"ג מהל' תמורה הלכה ה:

לו ו מיי' שם פ"א הלכה י:

צ"ל אלעזר

לז ז מיי' פ"ד מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א ופ"ג מהלכות תמורה הלכה א:

[צ"ל אלעזר]

תמורה כ: י. זבחים ו. נדרים לו:

ובצבור רש"ל

◆

הגהות מהר"ב
רנשבורג
[א] בתוס' ד"ה ואי וכו' ומיהו אומר רבי דהתם מעיקרא בהוריות וכו' כצ"ל: [ב] בא"ד שאינו בא על חטא אין מניחין וכו'. נ"ל שאינו בא על חטא מבורר אין מניחין וכו': [ג] נ"ל דבעיין וכו':

[צ"ל טוב ברע או רע בטוב]

נוסח

פר יוה"כ = קרבן יחיד

I עושה תמורה / אינו עושה תמורה

II כפרת שאר הכוהנים

א - בקביעותא

ב - בקופיא

מסקנא

△ דוחה טומאה

▽ אינו עושה תמורה

שלבים לקבוע מהו הזבח המדובר במקור "חומר בזבח"

תוספות ישנים

וא"כ לר"ש מת אחד מב"ד חייבין אבל לר' יהודה דאמר ימותו יש חילוק דחטאת שותפין מתה ולכך מת אחד מב"ד פטורין אבל גבי צבור אין מיתה בצבור דלר"י נמי אמרינן לעיל האי טעמא וא"כ ע"כ נ"מ טובא לר"י ועוד לר"ש גופיה נמי תימה דמשמע דלדידיה נמי יש חילוק בין חטאת שותפין לשל צבור והיינו דס"ל דחטאת שותפין אינה מתה אלא רועה כשנתכפרו בעליה מ"מ יש חילוק דהיכא דמת אחד מהם ס"ל ספיר שאינה קריבה אבל בצבור אינה נדחית בשביל מיתת האחד אבל בשותפין נדחית דמהיכא תיתי לן דקריבה ועוד תימה מנא ליה לאביי התם דלר"ש נמי מת אחד מבית דין חייבין משום דאית ליה הך ברייתא דאין חטאת שותפין מתה והלא מ"מ לא [קרבה] ומיהו אומר רבי דהתם [א] היכא למימר דמעיקרא בהוריות סבר טעמא דר"ש משום דאין חילוק בין שותפין לצבור אבל לפי מסקנא דספ"ק דהוריות מצינו למימר דלר"ש נמי מת א' מן השותפין פטורין ומוקמינן לה להך ברייתא דהתם כר"ש כדמוקמא רב יוסף לעיל והשתא קשה דנ"מ טובא בין השותפין לשל צבור ואפילו לר"ש כדפריכנא ומה דוחק כאן התלמודא לאשכוחי נפקותא ונראה לרבי דהכא בשמעתין לא מצי משכח הך נפקותא דודאי גבי חטאת כרת כגון פר הבא על חטאת הלב ודם יש חילוק בין מת אחד מב"ד למת אחד מן (השותפין) הצבור אבל גבי פר חטאת דיוה"כ שאינו בא על [ב] חטא אין מניחין מלהביאה בשביל אותו כ"ג שמת דאית לן למימר דבין לר"י בין לר"ש ראויה היא להקרבה ואינה נדחית כלל בשביל מיתת האחד ואין חילוק בין ציבור לשותפין בזה ואף על גב דבפי לאיתויי ראיה התם לעיל משעיר ראש השנה שבא מתרומת הלשכה שאינו בא על חטא מבורר ואע"ג דאיכא היכא דמיית ומייתינן ליה מדידיה ולא אמרינן דאין מיתתו דוחה אותו התם והאי יש להוש כי שמא כל המצות שלו וכי הכי גוונא ודאי קפדינן אבל כשאין לו אלא חלק בו לא קפדינן כי הכא בפרו של אהרן ול"נ דלא קשיא ולא מידי דהכי דודאי נ"מ בין צבור לשותפין היינו כגון שני בני אדם או ג' או כגון ב"ד שיכולין למות כולן וכיון שמת אחד מהן נדחה הקרבן אבל פר הבא על כל השבט בהא ודאי לא נ"מ אי מיקרו שותפין או צבור דכי היכי דאין חטאת צבור מתה לפי שאין מיתה בצבור הוא הדין נמי בשבט אחד מהאי טעמא דצבור נינהו כדאמרינן בבבא בתרא (דף קטו:) גמירי דלא כלה שבטא והרינא בהן ספיר דאיה כפרה זו שתכפר על יוצאי מצרים והא דקאמר אביי בסוף פרק קמא דהוריות (דף ו.) דחטאת השותפין (מתה) שמעינן ליה לרבי שמעון דלא למיתה אזלא ומייתי הברייתא דפר ושעיר של יום הכפורים כו' ודחי ליה רב יוסף כהנים קאמרת שאני כהנים דעם לעצמן הן וחטאת צבור נינהו אבל אביי היה סבור דשותפין נינהו ול"ג התם שעירי ע"ז כי הכא דאי גרס ליה הוה מצינו למימר דלא מייתי ראיה מפר של יום הכפורים דההוא ודאי של צבור מיקרי אלא מייתי ראיה משעירי ע"ז דאית ליה לר"ש דבית דין נמי מייתי והילכך קרי ליה חטאת השותפין ומשום בית דין אבל פר של יום הכפורים חטאת צבור הוא והשתא א"ש דלא תיקשי דמאי שנא דקרי ליה אביי הכא חטאת צבור והא התם קאמר שמעינן ליה לרבי שמעון דאמר חטאת השותפין לא למיתה אזלא כו' וקרי ליה חטאת השותפין דהתם קאי אפר ושעירי ע"ז דמייתי ב"ד והכא קאי אפר יום הכפורים אבל התם אין לגרוס שעירי ע"ז ולומר דפריך מינה מדדחי אמר רב יוסף כהנים קאמרת ומהאי טעמא נראה לי דל"ג ליה הכא דאי גרס ליה היה יכול אביי להקשות (תימה) לו משעירי ע"ז דב"ד מייתי הם לא האמר דקאמר אהני דמשל צבור מיהו שמעתין אתיא שפיר [ג] דבעי

דקאמר